

DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ¹

THE OPINIONS OF 4TH AND 5TH SOCIAL SCIENCE CLASS TEACHERS ABOUT VALUES ON EDUCATIONAL PRACTICES

Özge CAN ARAN²
Özcan DEMİREL³

Öz

Hızlı değişen dünyada, bireyin sosyal ilişkilerinde sorun yaşamaması için evrensel olarak kabul edilen değerlere uygun davranması ve karşılaştığı ahlaki problemleri nasıl çözeceğini bilmesi gerekmektedir. Bu durum, öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecinde değer eğitimiye yönelik etkinliklere vermesi gereken önemi arttırmaktadır. Bu noktadan yola çıkarak geliştirilen bu çalışmada dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2007-2008 öğretim yılında Ankara ili Çankaya Merkez İlçesinde yer alan ilköğretim okullarında görev yapan 102 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Anketin güvenilirlik katsayısı (Croanbach alfa) 0,86 olarak bulunmuştur. Nicel verilerin analizinde ise yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma hesaplamaları ve Kruskal-Wallis H-Testi kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, öğretmenlerin çoğunluğunun, sosyal bilgiler dersinde sorumluluk sahibi olma değerine ilişkin etkinliklere; telkin, model olma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yaklaşımlarına; işbirliğine dayalı öğrenme tekniği ve yaratıcı drama yöntemine; ölçme ve değerlendirme etkinliği olarak ise gözleme yer verdikleri görülmüştür. Ayrıca Ortaöğretim Kurumu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) sonrasında herhangi bir ortaöğretim kurumuna yerleştirdikleri öğrenci yüzdelere göre üst (%70-%51), orta (%50-%31), alt (%30-%11) olarak ayrılmış okullarda görev yapan öğretmenlerin ankete yönelik görüşleri arasında ise manidar bir farkın olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Değerler, Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Abstract

In the rapidly changing world, an individual should behave in accordance with universal values and know how to solve moral problems in order to be able to avoid any problems. This fact implements the importance of teachers' role while teaching values. This study was conducted to take teachers opinions about applications of values education in social science classes. The group of this study is formed by 102 classroom teachers who work in public schools in Çankaya district of Ankara. The data was gathered from survey forms and semi-structured interview forms which are both developed by the researcher. For the reliability of the survey Cronbach Alpha co-efficient was estimated 0.86. In the quantitative analysis of data, percentage, mean, standard deviation calculations and Kruskal-Wallis H-Test were used whereas content analysis was used in qualitative data analysis. Findings of the study show that most of the teachers focus on the activities about responsibility; inculcation, modeling and values clarification as value attainment approach; collaborative learning technique and creative drama method and also use observation as the measurement and evaluation activity. Besides there is no significant difference among the opinions of teachers (related with values education) in the schools separated as upper (70%-51%), medium (50%-31%) and lower (30%-11%) according to the percentage of students they replaced to secondary education institutions with an exam (called as OKS).

Key Words: Universal Values, Values Education, Social Science Curriculum

¹ Bu çalışma yüksek lisans tezinin bir kısmından uyarlanmıştır.

² Arş. Gör. Özge CAN ARAN, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Tel:03122978550, e-mail:ozgecann@hacettepe.edu.tr

³ Prof. Dr. Özcan DEMİREL, Hacettepe Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

1. GİRİŞ

İnsan fiziksel olduğu kadar ahlak sahibi, sosyal ve akıllı bir canlıdır (Dewey, 1969, 8). Birey akıl sahibi bir canlı olması nedeniyle akademik olarak başarılı olabilir; fakat bu alanda başarılı olması sosyal yaşamında da başarılı olacağı anlamına gelmez. Bir insanı bilişsel olarak eğitip, ahlaki olarak eğitmemenin toplum için tehdit ve tehlikeler yaratabileceğini düşünülmektedir (Kenan, 2009). Bu noktada öğretim programlarında değerlere yapılan vurgunun artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. İlköğretim programları incelendiğinde, değerlere kapsamlı olarak sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer verildiği görülmektedir. Kan (2010), sosyal bilgiler dersinin öncelikli amacının, milli değerlerini benimseyen, evrensel değerleri destekleyen vatandaşların yetiştirilmesi olduğunu vurgulamaktadır. Evrensel değerlerin neler olduğunu belirlemek amacıyla, alanyazın incelendiğinde değerlerin farklı kişiler tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmış olduğu görülmektedir. Örneğin, Spranger (2001) değerleri, politik, sosyal, kuramsal, ekonomik, dini, estetik olmak üzere 6 sınıfa ayırmıştır. Schwartz ise dünyadaki yaklaşık 70 farklı kültür içindeki değerleri belirleyerek, bunları güç, başarı, yaşamdan haz duyma, uyarım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik olmak üzere 10 değer türü olarak sınıflamıştır (Schwartz, 1994; Hitlin ve Piliavin, 2004). Linkona (1991, 38) değerlerin ahlaki değerler ve ahlaki olmayan değerler olmak üzere ikiye ayrılabilirliğinden söz etmiştir. Shaffer (2000, 326) ise, ahlaki olgunluğuna sahip insanların karakterlerini temsil eden değerleri altı boyutta sınıflandırmıştır. Bu boyutlar prensip sahibi-idealist olma (net değerlere sahip, doğru olanı yapmaya çalışan, etik, vicdanlı/ahlaki duygusu gelişmiş, kurallara uyan), güvenilir/sadık olma (sorumluluk sahibi, eşine sadık, güvenilir, vefalı, onurlu), dürüst (tutarlı, adil, mantıklı, çalışkan), duyarlı olma (dürüst, güvenilir, samimi, kibar,düşünceli), adil olma (erdemli, adaletli, güvenilir, sağlam karakterli, kendine güvenen). Bir diğer değer sınıflandırması ise 1992 yılında Amerika'nın Colorado eyaletinde Josephson Enstitüsü tarafından "Karakter Göstergeleri" (Character Counts) adı altında düzenlenen çeşitli eğitimciler ve ahlak bilimcilerin katıldığı bir toplantıda "Karakterin Altı Temel Yapıtışı (Six Pillar of Character)" adı altında, güvenilir olma (*Doğruluk, Dürüstlük, Sözünde durmak, Sadakat, Güveni yıkmamak*), saygı (*Nezakete, Şiddet uygulamaktan kaçınma, Hoşgörü*), sorumluluk (*Yasal ve ahlaki yükümlülüklerini bilmek, Mesuliyet, Öz denetim, Mükemmelliğin peşinde olmak*), adil olma (*Adalet, Açık fikirli ve tarafsız olma*), duyarlı olma (*Diğerlerini düşünmek, Yardımseverlik*) ve vatandaşlık olmak (*Paylaşımında bulunmak, Otorite ve kanunlara saygılı olmak*) üzere altı evrensel değeri kapsayan sınıflandırmadır (Josephson , 2002; Damon, 2002).

Bu sınıflandırmanın, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri (Saygı, Hoşgörü, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik, Temizlik, Sağlıklı olmaya önem verme, Bilimsellik, Yardımseverlik, Bağımsızlık, Misafirperverlik, Sorumluluk, Estetik, Duyarlılık, Çalışkanlık, Dürüstlük, Dayanışma, Adil Olma gibi) en iyi şekilde kapsayan değer sınıflandırmalardan birisi olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada “Karakterin Altı Temel Yapıtası (Six Pillar of Character)” adı altında yer alan sınıflandırma temel alınmıştır.

İlgili araştırmalar incelendiğinde de, alanyazında önemli olarak görülen değerlerin bu altı karakter özelliğinden birisinin içerisine girdiği görülmektedir. Örneğin *Bulach (2002)*, yaptığı çalışmada ebeveyn, öğretmenler ve din adamlarından toplumsal değerlere ilişkin görüşlerini belirtmelerini istemiştir. Bu araştırmanın sonucunda değerlerin en önemlileri, kendine ve mülkiyete saygı, dürüstlük, öz denetim, motivasyon, empati ve azim olarak ifade edilmiştir. *Whitney (1986)* ise yaptığı çalışmada, 75 okuldaki sosyal bilgiler dersi öğretmenlerine değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerini almak üzere bir anket uygulamıştır. Araştırmanın sonucu öğretmenlerin, en çok öğrettikleri değerlerin dürüstlük, saygı ve sorumluluk olduğunu ortaya koymuştur. *Cafoğlu ve Somuncuoğlu (2000)* ise yaptıkları çalışmada öğretmen ve öğrencilerin ahlaki değer olarak adlandırdıkları değerleri belirlemişlerdir. Daha sonra bu değerlerin kazandırılmasına ilişkin olarak geliştirdikleri değerler eğitimi programını uygulayarak, bu programın etkinliğini incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerde ve öğrencilerde pozitif değişiklikler görülmüştür. Örneğin öğretmenlerde sorumluluk almaya isteklilik, aitlik, paylaşma ve dayanışma duygusunda artış görülmüştür. Öğrencilerde ise yalan söyleme oranında azalma, akademik başarıda artış görülmüştür. *Aydın (2003)*, değerlerin toplumun genç kesimi tarafından nasıl algılandığına ilişkin yaptığı araştırmasının sonucunda, özgürlük, temizlik, kendine saygı, sağlık, insan hakları, bağımsızlık, başarılı olmak, refah içinde olmak, akıllı olmak ve geniş görüşlü olmak değerlerini önemli değerler olarak tespit etmiştir. *Aktepe ve Yel (2009)*’ de öğretmenlerin değer yargılarının belirlenmesine yönelik yaptıkları çalışmada öğretmenlerin en çok toplumsal adalet, ulusal güvenlik, aileye değer vermek, sağlıklı olmak, gerçek arkadaşlık, dürüst olmak, sorumluluk sahibi olmak ve eşitlik gibi değerleri tercih ettiklerini ifade etmiştir. Tüm bu araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, evrensel değer olarak belirlenen güvenilir olma, saygı, sorumluluk, adil olma, duyarlı olma ve vatandaşlık gibi değerlerin toplum tarafından önemsenen değerler olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı toplum tarafından önemli kabul edilen bu değerleri, değerler eğitimi yoluyla

kazandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca programda değerlerin kazandırılmasında, telkin (yetişkinin genç bireye kendi deneyimlerini aktarmasına dayalı olarak değerlerin kazandırılması), değer aydınlatması (bireyin kendi değer sistemini oluşturması), değer analizi (bireyin mantığını, düşünme süreci içerisindeki her bir basamağı; birisinin neden bir basamağı diğerine tercih ettiğini ve hareketin doğuracağı sonuçları sorgulayarak kullanması) ve ahlaki muhakeme (bireyin verilen ahlaki ikilem durumlarında karar verirken bilişsel süreçlerini kullanarak, hareketin sonuçlarına odaklanması yani hareketin doğuracağı sonuçları düşünerek karar vermesi) yaklaşımlarının kullanıldığı vurgulanmıştır (M.E.B., 2005). Kirschenbaum (1995) kapsamlı bir değer eğitimi programının, bu yöntemlere ek olarak ahlak ve değerlerin gelişimi için gerekli empati kurma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme ve karar verme ve diğerlerinin haklarını çiğnemenin değerleri ve hedefleri takip etmeyi, diğerlerine saygılı davranmayı, adil ve doğru şekilde tartışmayı öğretmeyi amaçlayan çatışma çözüm becerisi gibi *becerileri, model olma* (öğrencilere cesaret, öz disiplin, sadakat gibi erdemli davranışlarda bulunan kişileri örnek gösterme) yoluyla değer ve ahlakın kazandırılması gibi yöntemleri içermesi gerektiğini belirtmiştir. Değerler bu yaklaşımlar yoluyla öğrencilere kazandırılırken çeşitli öğretim yöntemlerinin kullanılabilmesi ifade edilmiştir. İlgili alanyazında değerler eğitimde en çok karşılaşılan öğretim yöntemleri olarak; yaratıcı drama yöntemi, tartışma yöntemi, örnek olay yöntemi, problem çözme yöntemi ve işbirliğine dayalı öğrenme tekniği ifade edilmiştir (Altuğ, 2005; Bailey, 2000; Demirel, 2006; Sönmez, 2007; Sönmez, 2008; Taymaz, 1997; Üstündağ, 2005). Öğretmenlerin değerler eğitiminde kullandıkları öğretim yöntem veya tekniklerinin etkililiğini, çeşitli ölçme ve değerlendirme etkinlikleri yoluyla anlayabileceklerini söylemek mümkündür. Sönmez (2007) duyuşsal alanla ilgili değer gibi davranışların ölçülmesinde örnek olay yönteminin kullanılabilmesini ifade etmiştir. Sönmez (2007)' e göre öğrencinin bu alandaki davranışları sınıf içinde nesnel şekilde gözlenmeli ve gözlem sonuçları sürekli kaydedilmelidir. Ayrıca Tartışma yönteminin de öğrencilerin hangi değerlere sahip olduğunun anlaşılması açısından önemli yöntemlerden birisi olduğu düşünülmektedir. Çünkü tartışma yöntemi öğretmenin öğrencilerin tartışılan konu hakkında ne düşündüklerini öğrenmesine yardımcı olur (Arends, 1998).

Değerler Eğitimine ilişkin literatür incelendiğinde, evrensel olarak kabul edilen değerlerin, öğrencilerde muhakeme yeteneğini geliştirilerek kazandırılması yönünde bir eğilim olduğu görülmektedir. Çünkü öğrenciler sorumluluk gibi evrensel değerlere ve muhakeme becerisine sahip olduklarında, bunun akademik başarılarını da etkileyeceği

düşünülmektedir. Değerler eğitimi ve başarı arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalar da bu durumu destekler niteliktedir. Örneğin İşcan (2007), yaptığı çalışmasında öğrencilerin değer kazanma düzeyleri ile akademik başarılar arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Berg (2003)'in anasınıfından lise son sınıfa kadar devlet okullarındaki karakter eğitiminin öğrenci bilgi, tutum ve davranışına etkisini araştırdığı çalışmasında, karakter eğitiminin öğrencilerin akademik başarılarına önemli derecede etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Skaggs ve Bodenhorn (2006), 4 yıllık bir süre içerisinde 5 okulda başlatılan ve geliştirilen karakter eğitimi uygulamalarının sonuçlarını araştırmışlardır. Karakter eğitimi programlarının öğrenci başarısı üzerinde çok küçük bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cafoğlu ve Somuncuoğlu (2000)' da yaptıkları çalışmada değerler eğitimi uygulamaları ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir.

Okul başarısı üzerinde olumlu etkisi olan değerler eğitiminin, nitelikli şekilde uygulanmasında öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Linkona (1997)'a göre öğretmen, değerler eğitimi uygulamalarında; öğrencilerle ilgilenen, onlar için model ve rehber olan, duyarlı, ahlaki disipline sahip, demokratik bir sınıf ortamı yaratan, değerleri işbirliğine dayalı olarak öğreten, öğrencilerin ahlaki düşünme, çatışma çözüm becerilerini kazanmasını sağlayan kişi olarak tanımlanmıştır. Lee Haris (1991)'in de ilköğretimin ikinci kademesinde yapmış olduğu çalışmasının bulguları, öğretmenin bu konudaki sorumluluğunu vurgulamaktadır. Bu araştırmada, değerler eğitiminin başarısının etkin şekilde çalışan öğretmene, güçlü kültürel içeriğe ve yönetimin liderliğine bağlı olduğunu belirtilmiştir. Bu nedenle öğretmenlerin bu uygulamalara öğretme-öğrenme sürecinde ne sıklıkla yer verdiklerinin araştırılmasının, önemli olduğu düşünülmektedir.

İlköğretim programları içerisinde değerlere ve değer kazandırma yaklaşımlarına en fazla vurgu sosyal bilgiler dersi öğretim programında yapıldığı için, bu araştırmada sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamaları araştırılmıştır. Araştırmanın alt problemlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenleri Sosyal Bilgiler Dersi Değerler Eğitimi Uygulamalarında;

- Araştırma kapsamında yer alan değerleri ne düzeyde kazandırmaktadır?
- Değerleri kazandırma yaklaşımlarını ne düzeyde kullanmaktadır?
- Öğretim yöntem ve tekniklerini ne düzeyde kullanmaktadır?
- Ölçme ve değerlendirme etkinliklerini ne düzeyde kullanmaktadır?

- Öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında, görev yaptıkları okulların Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) başarı yüzdelerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Betimsel nitelikli olan bu çalışmada, dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ne düzeyde yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili, Çankaya merkez ilçesindeki ilköğretim okullarında 2007-2008 öğretim yılında 4. ve 5. Sınıflarda görev yapan sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Bu çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme temel alınmıştır. Çalışma grubu oluşturulurken, öğretmenlerin görev yaptıkları ilköğretim okulları 2007 OKS sonucunda, herhangi bir ortaöğretim kurumuna yerleştirdikleri öğrenci yüzdeleri dikkate alınarak seçilmiştir. Araştırmada, çalışma grubu oluşturulurken, %70-%51 oranında öğrenci yerleştirme yüzdesine sahip okullarda görev yapan 34 öğretmen %50-%31 oranında öğrenci yerleştirme yüzdesine sahip okullarda görev yapan 34 öğretmen ve %30- %11 oranında öğrenci yerleştirme yüzdesine sahip okullarda görev yapan 34 öğretmen olmak üzere 102 sınıf öğretmeni ile çalışılmıştır. Ayrıca gruplar okulların öğrenci yerleştirme yüzdelerine göre üst, orta ve alt olarak sınıflandırılmıştır. %10 ve daha altında öğrenci yüzdesine sahip okullar başarısız olarak kabul edilmiştir. Çalışma grubu içerisinde yer alan OKS sonrasında herhangi bir ortaöğretim kurumuna yerleştirdikleri öğrenci yüzdelerine göre üst, orta ve alt olarak ayrılmış her bir gruptan 4 öğretmenle olmak üzere toplam 12 öğretmenle görüşme yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümü

Bu çalışmada verilerin toplanması için, araştırmacı tarafından 5'li likert tipi anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Anket ve görüşme formu geliştirme sürecinde ilgili araştırmalar ve literatür taranmış üç tane 4. sınıf ve üç tane 5. sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Ön uygulamadan önce anket, kapsam geçerliliğinin tespiti için 7

program geliştirme uzmanı, 1 sınıf öğretmenliği alan uzmanı ve 1 ölçme değerlendirme uzmanı olmak üzere 9 kişinin görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşleri alındıktan sonra anketin ön uygulaması yapılmıştır. Anketin Deneme formu, Ankara ili Çankaya merkez ilçesinde yer alan ilköğretim okullarında görev yapan 150, 4. ve 5. sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Daha sonra sonuçlar SPSS 11.5 programına aktarılıp faktör analizi uygulanmıştır. Faktör Analizi sonucunda öz değeri 1'in üzerinde olan 4 faktör olduğu, birinci faktörün varyansın %34.8' ini açıkladığı, ikinci faktörün %7.1, üçüncü faktörün % 6.3 ve 4. faktörün ise varyansın %5.8' ini açıkladığı görülmüştür. İkinci ve sonraki faktörlerin varyansa katkıları birbirine oldukça yakın ve düşük olduğu için, tüm maddeleri tek bir faktör altında toplamanın uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Anketin deneme formunda yer alan 28 maddeden bir boyutta toplanan ve faktör yükleri .533 ile .687 arasında değişen 20 madde alınarak anketin nihai formu oluşturulmuştur. Anketin nihai formu 112 sınıf öğretmenine uygulanmış ve Cronbach $\alpha = .86$ bulunmuştur. Nihai form uygulandıktan sonra, anketin değerler, değerlerin kazandırılmasında kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, değerler yaklaşımları ve ölçme değerlendirme gibi alt boyutlarına ilişkin her bir madde için yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır. 4. ve 5. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde yapılan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerinin, Öğretmenlerin görev yaptıkları okulların OKS başarı düzeylerine göre istatistiki olarak farklılık gösterip göstermediğini test etmek için ise Kruskal Wallis H- Testi kullanılmıştır. Bu değişkenler için Kruskal Wallis H- Testi kullanılmasının nedeni değişkenlerin içerdikleri grup sayısının 2' den fazla olması ve gruplara göre ortalamaların normal dağılım göstermemesidir. Çalışma grubu içerisinde yer alan 12 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Görüşme formundan elde edilen veriler ise betimsel analize tabi tutularak değerlendirilmiştir. Kodlamadaki güvenilirlik sorununun giderilmesi amacıyla veri seti bir program geliştirme uzmanı tarafından kodlanmıştır. Büyüköztürk ve diğerleri (2008, 256), iki araştırmacının yaptıkları kodlama sonuçlarının %80 oranında uyum içerisinde olması gerektiğini belirtmektedir. Bu bilgiler ışığında yapılan hesaplamalar sonucunda araştırmacı ve uzman kodlaması arasındaki uyum miktarı %82,6 olarak bulunmuştur. Bu bilgi uzman ile araştırmacının kodlamalarının uyum içerisinde olduğunu göstermektedir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bulgular açıklanırken alt problemler sırasıyla ele alınarak incelenmiş, ulaşılan sonuçlar ve yorumları aşağıda sunulmuştur.

Öğretmenlerin Değerlere Yönelik Etkinliklere Yer Verme Sıklıkları

Öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında yer verdikleri değerlere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmış 6 maddeye ilişkin bulgular Tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Yer Verdikleri Değerlere İlişkin Betimsel İstatistikler

Maddeler	Her zaman%	Sıklıkla%	Ara sıra%	Çok seyrek%	Hiçbir zaman%	\bar{X}	ss
1.Öğrencilerin saygılı birer birey olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim.	47.1	42.2	8.8	2.0	-	4,34	.724
2.Öğrencilerin güvenilir birer birey olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim	33.3	52.0	12.7	1.0	-	4,19	.689
3.Öğrencilerin adil olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim.	41.2	49.0	7.8	2.0	-	4,29	.698
4.Öğrencilerin diğer insanlara karşı duyarlı olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim.	41.2	37.3	19.6	1.0	-	4,20	.788
5.Öğrencilerin sorumluluk sahibi olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim.	53.9	32.4	10.8	2.0	-	4,40	.763
6.Öğrencilerin vatandaşlık bilincine sahip olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim.	48.0	34.3	16.7	-	-	4,32	.747

Tablo 1’ de 5 nolu maddeye bakıldığında öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması 4.40’ dır. Bu değer, en yüksek aritmetik ortalama değeridir ve öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Her zaman (%53.9)” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılanların çoğunluğunun öğrencilerin sorumluluk sahibi olmalarını sağlayıcı etkinlikleri “Her zaman” yaptıklarını söylemek mümkündür. 12 öğretmenle yapılan görüşmede, öğretmenlerin hepsi sorumluluk sahibi olma, 8’ i saygılı olma, güvenilir olma ve adil olma, 7’ si ise vatandaşlık bilinci ve duyarlı olma değerlerini kazandırmayı sağlayıcı etkinlikler düzenlediklerini vurgulamışlardır. Görüşme yapılan öğretmenlerden birisi öğrencilerin sorumluluk sahibi olmaları için yaptığı etkinlikleri şu şekilde açıklamaktadır: “Valla ilk önce sorumluluk sahibi olma sosyal bilgiler dersinde biliyorsunuz en önemli, sorumluluk sahibi olmayan bir öğrencinin diğer vasıflarının olması şey değil benim için, e tabi arkasından vatandaşlık bilinci de çok önemli onu da veriyorum ek olarak...”(S.Ö.7). Görüşme ve anketten elde edilen bu bulgulara dayanarak öğretmenlerin

çoğunluğunun değer eğitimiye ilişkin uygulamalarında sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikleri düzenledikleri anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Değer Kazandırma Yaklaşımlarını Kullanma Sıklıkları

Öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında yer verdikleri değerleri kazandırma yaklaşımlarına belirlemek amacıyla hazırlanmış 7 tane maddeye ilişkin bulgular Tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Yer Verdikleri Değer Kazandırma Yaklaşımlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Maddeler	Her zaman%	Sıklıkla%	Ara sıra%	Çok seyrek%	Hiçbir zaman%	\bar{X}	ss
7. Öğrencilere, çeşitli durumlar vererek onların bu durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini kendilerinin bulmalarını sağlarım.	37.3	46.1	14.7	2.0	-	4.19	.754
8.Öğrencilere, ahlaki çelişki içeren bir problemi çözerken kullandığım akıl yürütme yolunu açıklarım.	18.6	51.0	23.5	2.0	2.0	3.85	.825
9.Öğrencilerin olumlu değerlere sahip insanları model almalarını sağlarım.	54.9	33.3	6.9	2.0	1.0	4.42	.794
10.Öğrencileri olumlu değerlere sahip olmaları için teşvik ederim.	65.7	29.4	2.0	2.0	-	4.60	.634
11.Değerler eğitiminde öğrencilerin kendilerini diğer insanların yerine koyma(empati) becerisini kazanmalarını sağlarım.	50.0	36.3	3.7	-	-	4.36	.715
12.Öğrencilerin değerlerle ilgili bir problem durumunu derinlemesine inceleyip, sonuçlarını değerlendirdikten sonra hareket etmelerini sağlarım.	23.5	52.0	20.6	3.9	-	3.95	.776
13.Öğrencilerin kendilerine saygı duymaları konusunda onlara yardımcı olurum.	71.6	26.5	2.0	-	-	4.70	.503

Tablo 2’de 13 nolu maddeye bakıldığında öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması 4.70’ dir. Bu değer, en yüksek aritmetik ortalama değeridir ve araştırmaya katılanların çoğunluğunun “Her zaman (%71.6)” öğrencilerin kendilerine saygı duymaları konusunda onlara yardımcı olduklarını göstermektedir. 12 öğretmenle yapılan görüşmede ise, öğretmenlerin 11’ i telkine ve model olmaya, 8’i öğrencilere empatiye, 6’sı değer aydınlatması yaklaşımına, 3’ ü öğrencilere ahlaki muhakeme becerisini kazandırmaya yönelik etkinlikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden birisi değerler eğitimi uygulamalarında telkin yaklaşımını kullandığını şu şekilde dile getirmiştir: “...hırsızlıkla ilgili diyorum ki çocuklara... Bu davranışın sence yanlış olduğunu biliyor musun diyorum o bana hemen doğru öğretmenim çok yanlış diyor... Bunun bir hastalık haline de dönüşebileceğini sakıncalarını anlatarak onu öğütler şeklinde veriyorum”(S.Ö.6). Diğer

bir öğretmen ise kendisinin öğrenciler için model olduğunu: “...Çünkü biz en büyük örneğimiz onlara göre. Mesela eşofmanla geldiği zaman çocuk ben ona diyorum ki mesela, ben hiç eşofmanla okula geliyor muyum...(S.Ö.1) ifadesini kullanarak belirtmiştir.

Araştırmada elde edilen bu bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğunun öğrencilerin kendilerine saygı duymalarını amaçlayan değer aydınlatmasına yönelik etkinlikleri yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Görüşmeden elde edilen bulgulara göre ise öğretmenlerin çoğunluğunun telkin ve model almaya yönelik etkinlikleri yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Öğretim Yöntem ve Tekniklerini Kullanma Sıklıkları

Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında değerlerin kazandırılmasına ilişkin kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini belirlemek amacıyla hazırlanmış 4 maddeye ilişkin bulgular Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Yer Verdikleri Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Maddeler	Her zaman%	Sıklıkla%	Ara sıra%	Çok seyrek%	Hiçbir zaman%	\bar{X}	ss
14. Değerlerin kazandırılmasında yaratıcı drama yöntemini kullanırım.	12.7	50.0	31.4	4.9	-	3.71	.753
15. Değerlerin kazandırılmasında tartışma yöntemini kullanırım.	24.5	47.1	21.6	3.9	-	3.95	.800
16. Öğrencilere değerlerle ilgili çeşitli problemler verip, onların olumlu değerleri benimseyecek şekilde bu problemleri çözmelerini sağlarım.	16.7	52.0	28.4	2.9	-	3.82	.737
17. Öğrencilerin değerleri işbirliğine dayalı olarak çalıştıkları bir ortamda kazanmalarını sağlarım.	27.5	52.0	18.8	1.0	-	4.07	.711

Tablo 3’de 17 nolu maddeye bakıldığında öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması 4.07’ dir. Bu değer, en yüksek aritmetik ortalama değeridir ve araştırmaya katılanların çoğunluğunun “Sıklıkla (%52.0)” *Öğrencilerin değerleri işbirliğine dayalı olarak çalıştıkları bir ortamda kazanmalarını sağladıklarını* göstermektedir. 12 öğretmenle yapılan görüşmede ise öğretmenlerin 9’u değer eğitimi uygulamalarında yaratıcı drama yöntemini, 6’ sı tartışma yöntemini ve soru cevap tekniğini, 5’ i örnek olay yöntemini, 4’ ü işbirliğine dayalı öğrenme tekniğini, 3 tanesi problem çözme yöntemi ve 2 tanesi beyin fırtınası tekniğini kullandıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden birisi değer eğitimi uygulamalarında yaratıcı drama yöntemi ve işbirliğine dayalı öğrenme tekniğini bir arada

kullandığını şu şekilde dile getirmiştir: “...Grup çalışmaları işte grup halinde oturtuyorum ben zaten, dörderli gruplar halinde hemen grup çalışması içerisinde kalkıp söz söylemeye, ya da ne bileyim, o an ki durumu işte kurtuluş savaşından bahsettik mesela diyelim ki İstiklal marşının yazıldığı dönemle ilgili o anki durumu canlandırmakla ilgili işte hemen rol paylaşımı yapıyor...” (S.Ö.4).

Araştırmada elde edilen bu bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğunun değerler eğitimi uygulamalarında işbirliğine dayalı öğrenme tekniğini sık sık kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Görüşmeden elde edilen bulgulara göre ise öğretmenlerin çoğunluğun yaratıcı drama tekniğini kullandıkları sonucu elde edilmiştir.

Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerini Kullanım Sıklıkları

Öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında yer verdikleri ölçme ve değerlendirme etkinliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmış 3 tane maddeye ilişkin bulgular Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Yer Verdikleri Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Maddeler	Her zaman%	Sıklıkla%	Ara sıra%	Çok seyrek%	Hiçbir zaman%	\bar{X}	ss
18. Öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını onları gerçek bir yaşam problemi ile yüz yüze getirdikten sonra, bu probleme ilişkin düşüncelerini alarak belirlerim.	19.6	49.0	26.5	2.9	1.0	3.84	.809
19. Öğrencilerin değerlerinde değişiklik olup olmadığını söz konusu değerler hakkında tartışma ortamı yaratarak belirlerim	14.7	52.9	27.5	4.9	-	3.77	.757
20. Öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını onların davranışlarını gözlemleyerek anlarım.	60.8	35.3	2.9	-	-	4.58	.553

Tablo 4’de, 20 nolu maddeye bakıldığında öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması 4.58’dir. Bu değer, en yüksek aritmetik ortalama değeridir ve araştırmaya katılanların çoğunluğunun “Her zaman (%60.8)” öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını gözlemleyerek anladıklarını göstermektedir. 12 öğretmenle yapılan görüşmede ise öğretmenlerin 11’ i öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını gözlem yolu ile, 3’ ü aile ile görüşme yoluyla, 2’ si tartışma yolu, 2’ si soru cevap tekniği ile anladıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden bir tanesi ölçme değerlendirme etkinlikleri olarak gözlem yaptıklarını şu şekilde dile getirmiştir: “Mutlaka görüyoruz...

çünkü meraklıydı kalemlere hatırlıyorum o çocuk. Sürekli herkesin kalemini alıyordu. Herhangi bir şeyi yere atmak suretiyle takip ediyorsunuz. Mesela daha önce şüphelendiğim bir öğrenciyi o şekilde sınıdım ben. Ama hiç belli etmedim. Baktım ki bir şeyler oturmuş, hırsızlığın kötü bir şey olduğunu mutlaka bu işin denetlenmesi, yani yapılmaması gerektiğini söyledikten sonra almadığını görünce, bu değeri kazandığını öğrendim ...”(S.Ö.3)

Anketten ve görüşmeden elde edilen bulgularda öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını, onların davranışlarını gözlemleyerek anladıklarını belirtmişlerdir.

OKS Sonrasında Herhangi Bir Ortaöğretim Kurumuna Yerleştirdikleri Öğrenci Yüzdelerine Göre Ayrılmış Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Değerler Eğitimi İlişkin Görüşleri

Araştırmanın bu alt problemine yanıt aranırken, OKS sonrasında herhangi bir ortaöğretim kurumuna yerleştirdikleri öğrenci yüzdelerine göre ayrılmış okullarda görev yapan öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerine yönelik betimsel istatistikler incelenmiştir. Bu istatistikler Tablo 5’ de sunulmuştur.

Tablo 5. OKS Sonrasında Herhangi Bir Ortaöğretim Kurumuna Yerleştirdikleri Öğrenci Yüzdelerine Göre Ayrılmış Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Değerler Eğitimi İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal-Wallis H- Testi Sonuçları

<i>Gruplar</i>	<i>n</i>	\bar{X}	X^2	<i>sd</i>	<i>P</i>
Üst(%70-%51)	34	57,60	3,275	2	.194
Orta(%50-%31)	34	52,21			
Düşük(%30-%11)	34	44,69			

Tablo 5’de görüldüğü üzere OKS sonrasında herhangi bir ortaöğretim kurumuna yerleştirdikleri öğrenci yüzdelerine göre Üst (%70-%51), Orta (%50-%31), Alt (%30-%11) olarak ayrılmış okullarda görev yapan öğretmenlerin ankete yönelik görüşleri arasında manidar bir farkın olup olmadığına Kruskal–Wallis H-Testi ile bakıldığında, .05 düzeyinde manidar bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, öğretmenlerin görev yaptıkları okulların başarısının, onların sosyal bilgiler dersinde yaptıkları değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında farklılık yaratmadığını göstermektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ne düzeyde yer verildiğini belirlenmeye yönelik olarak 102 sınıf öğretmenine uygulanan anket ve 12 sınıf öğretmeniyle

yapılan görüşme sonucu elde edilen bulgulara ilişkin yorum ve önerilere aşağıda sırasıyla verilmiştir;

- Araştırmanın *değerlerin kazandırılmasına* ilişkin bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun, sosyal bilgiler dersinde sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikleri her zaman düzenledikleri görülmüştür. Deveci & Ay (2009), yaptıkları araştırmada öğrencilerden günlük yazmalarını istemişler ve öğrencilerin yazdıkları günlükleri incelediklerinde en çok yer alan değer sorumluluk olduğunu belirtmişlerdir. Bulach (2002)' in çalışmasında, Josephson (2002) ve Damon (2002)'a göre sorumluluk değerinin içerisinde yer alan azim ve öz denetim değerleri, öğretmenler, veliler ve din adamları tarafından önemli değerler arasında bulunmuştur. Whitney (1986), Aktepe ve Yel (2009)', çalışmalarında, öğretmenlerin en çok önem verdikleri değerlerden birisini yine sorumluluk değeri olarak belirtmişlerdir. Bu bulgular öğretmenlerin bu değere ilişkin etkinliklere fazla yer vermesinin nedeni olarak gösterilebilir. Gömleksiz ve Cüro (2011) ise çalışmalarında sosyal bilgiler dersinin öğrencilerde sorumluluk duygusu geliştirmede etkili olduğu ve bu yönde olumlu tutum geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca çalışmada okulun sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe sorumluluk ile ilgili öğrenci tutumlarının da olumlu yönde geliştiği ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile geliştirilmesi beklenen sorumluluğa ilişkin tutumların kız öğrenciler tarafından daha fazla benimsendiğini sonuçlarına ulaşılmıştır. İlgili alan yazında önemli değerler arasında görülen sorumluluk sahibi olma değeri, çalışkanlık gibi alt değerleri içersinde kapsadıkları için öğretmenlerin bu değere ilişkin etkinliklere daha sık yer vermelerinin beklenen bir bulgu olduğu söylenebilir. Fakat öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında sorumluluk değeri kadar, adil olmaya, güvenilir olmaya, saygılı olmaya, duyarlı olmaya, estetik ve vatandaşlık bilinci gibi değerleri kazandırmaya yönelik etkinliklere aynı sıklıkta yer vermelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.
- Araştırmanın *değer kazandırma yaklaşımlarına ilişkin* bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun değer eğitiminde telkin, model olma, değer aydınlatması gibi değer kazandırma yaklaşımlarını kullandıkları görülmektedir. Straughan (2000) yeni bir yaklaşım olmayan telkinin öğretmen ve okullar tarafından kaçınılmaz olduğunun fark edilmesi ve değer aktarımının daha sağduyulu ve bilinçli olarak yapılması gerektiğini belirtmiştir. Fakat Raths, Harmin ve Simon (1966) ve Simon, Howe ve Kirschenbaum (1978) bu yaklaşımın çok etkili bir yaklaşım olmadığını

düşünmektedir. Çünkü bireyin telkin yolu ile değerleri kazanırken anne babasının, öğretmenin, arkadaşlarının, medya ve daha birçok unsurun kendisine aktardığı değerlerin arasında sıkışıp kalacağı belirtilmiştir (Simon, Howe ve Kirschenbaum, 1978). Kendisine farklı değerler aktarılan bireyin, bu değerlerden doğru olan değerleri nasıl seçileceğini bilmediği için hayatındaki önemli kararları doğru şekilde veremeyeceği düşünülmektedir. Eggen ve Kauchak (2003) ise model alma yaklaşımına ilişkin olarak, yeni davranışların öğrenilmesinin, var olan davranışların devamının sağlanmasının, kurallara uyulması ya da kuralların çiğnenmesinin, belirli bir durumda olumlu veya olumsuz duyguların ortaya çıkmasının örnek alınan modele bağlı olarak oluştuğunu ifade etmiştir. Bu nedenle model almada model alınan birey çok büyük bir öneme sahiptir. Eğer çocuklar yanlış davranışlarda bulunan kişileri model alırlarsa yanlış davranışlarda bulunabilir ve bu davranışları değer olarak benimseyebilirler. Bu noktada önemli olan çocuklara nasıl düşünmeleri gerektiğini öğretmektir. Bu nedenle ahlaki muhakeme, değer aydınlatması ve değerler analizi yaklaşımları değerler eğitiminde önemlidir. Çünkü bu yaklaşımlar çocukların düşünmelerini sağlar. Bu yaklaşımlar çocukları düşünmeye teşvik eden eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme ve karar verme becerilerinin geliştirilmesine de yardımcı olur. Bu nedenle öğretmenler değerleri kazandırma yaklaşımlarından ahlaki muhakeme, değerler analizi ve değer aydınlatması gibi yaklaşımlara, telkin ve model alma gibi yaklaşımlara oranla daha sık yer vermelidir.

- Araştırmanın *öğretim yöntem ve tekniklerine* yönelik bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun değerler eğitimi uygulamalarında işbirliğine dayalı öğrenme tekniğini sık sık kullandıkları görülmektedir. Görüşme sonuçları ise öğretmenlerin değerler eğitiminde en çok yaratıcı drama yöntemlerini kullanmakta olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerden bazıları ifadelerinde yaratıcı drama içerisinde işbirliğine dayalı öğrenme tekniğini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Yaratıcı drama yönteminin Üstündağ (2005: 85, 97)' ın da belirttiği üzere, genellikle grupta iş birliğine dayalı bir ortamda yapıldığı düşünüldüğünde anket ve görüşme sonuçlarının birbirini bir noktada desteklediği sonucuna ulaşılabılır. Doğan (2007) ise yaratıcı drama tekniğinin, yaratıcı düşünmeyi geliştiren örnek olay yöntemi, beyin fırtınası tekniği, işbirliğine dayalı öğrenme tekniği, problem çözme yöntemi gibi öğretim yöntem ve teknikleri içinde barındırdığını ifade etmiştir. *Ruken ve diğerleri (2007)*, tarafından yapılan araştırmanın sonuçları da bu durumu destekler niteliktedir.

Çünkü bu araştırmada, dramanın öğrencilere ahlaki değerleri öğretmen rehberliği ve akran ilişkileri yoluyla öğretilmesine yardımcı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Baysal & Saman (2010)'ın değerlerin yaşanarak kazanıldığına ilişkin görüşleri düşünüldüğünde değerler eğitimi uygulamalarında bir çok öğretim yöntem ve tekniğini içerisinde bulunduran yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının iyi bir yol olduğunu söylemek mümkündür. Değerler eğitiminde bireyin kendi değer sistemini oluşturmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik yaratıcı drama, tartışma, problem çözme gibi öğretim yöntemlerinden her zaman yararlanmalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır.

- Araştırmanın *ölçme ve değerlendirme etkinliklerine* ilişkin bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında gözlem yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sönmez (2007) değerlerin kazanılması gibi duyuşsal alan davranışların ölçülmesinde öğrenciye yapay ya da gerçek yaşamdan alınmış bir kurgunun verilebileceğini ve gözlenen öğrenci davranışlarının standartlaştırılmış araçlarla ölçülüp değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Ölçme ve değerlendirme de ne kadar çeşitli yöntemle veri toplanırsa elde edilen veri o kadar sağlıklı olacaktır. Bu bilgiye dayanarak öğretmenlerin daha sağlıklı sonuçlar elde etmek için kullandıkları ölçme değerlendirme çeşitlerini arttırmalarının gerekli olduğu düşünülmektedir. Lewis (2007) tarafından yapılan çalışma sonucunda öğretmenlerin de belirttiği üzere, değerler eğitimi uygulamalarında planlama ve değerlendirme için daha fazla zaman ayrılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu noktada öğretmenlerin değer eğitimi etkinliklerini daha etkili şekilde uygulamaları için, onlara evrensel değerlerin neler olduğu, bu değerleri kazandırmak için öğretme-öğrenme sürecini nasıl planlayacakları ve ölçme değerlendirme etkinlikleri hakkında hizmet içi eğitim verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.
- Araştırmanın okul başarısına yönelik bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin görev yaptıkları okulların başarısının, onların sosyal bilgiler dersinde yaptıkları değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında farklılık yaratmadığını göstermektedir. Fakat ilgili alanyazında İşcan (2007), Berg(2003), Skaggs ve Bodenhorn (2006), Cafoğlu ve Somuncuoğlu (2000)'un çalışmaları değerler eğitimi programlarının öğrenci başarısı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada başarılı öğrencilerin olduğu okullarda diğer okullara göre

öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında fark olmaması, okullardaki fiziki koşulların birbirine benzemesinden kaynaklanabilir. Çünkü Baydar (2009)' ın araştırmasında okulun fiziki şartları ve programın etkisinin değer kazanımını değiştirmekte olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Araştırmanın kapsamındaki okullarda sınıfların klasik sıra düzenine göre düzenlenmiş olması, fiziki koşulların benzerliğine örnek olarak gösterilebilir. Baysal & Saman (2010), değerler yaşayarak edinildiği için öğretmenler tarafından sınıflarda değerler eğitimine uygun materyal ve etkinliklerin sıklıkla kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Değerler eğitimine uygun etkinliklerin yapılabilmesi için, klasik sıra düzeninin değiştirilmesi ve okulların fiziki şartlarının iyileştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada değerler eğitimi uygulamalarına yönelik öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Fakat değerler eğitiminde fiziki koşullar gibi öğretmen dışındaki değişkenlerin de etkisinin olduğu düşünülmektedir. Örneğin *Revell (2002) yaptığı çalışmada* öğrencilerin kişisel yaşantıları ile karakter eğitimine ilişkin görüşleri arasında bir ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca Ekşi (2003), Halstead (1996), Senemoğlu (2007), Baydar (2009), bireyin değerlerinin oluşumuna öğretmenlerle birlikte aile, medya, arkadaş grubunun beraber etki etmekte olduğunu belirtmiştir. Deveci & Ay (2009)'da araştırmalarında, değerler eğitimi uygulamalarının okulla sınırlı olmaması gerektiğini ve bu uygulamalarda okul-aile işbirliğinin de önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle değerler eğitimi çalışmalarını tek bir boyutta düşünmemek gerekmektedir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda, fiziki koşullar, aile, medya, arkadaş gibi değişkenlerin de dikkate alınarak daha kapsamlı çalışmaların yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilgileri Dergisi*. 7(3).607-622.
- Altuğ, D.(2005) *Çocukluktan Yaşlılığa Kendi' lik Değeri*. Ankara : Haberal Eğitim Vakfı.
- Arends, R. I. (1998). *Learning to Teach*. Usa: McGraw Hill Companies.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Bailey, R.(2000). *Teaching Values and Citizenship Across the Curriculum: educating children for the world*. Glasgow: RoutledgeFalmer.
- Baydar, P. (2009). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi.

- Baysal, Z. N., & Saman, O. (2010). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencileri İle Değerler Üzerine Bir Çalışma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 9 (34).
- Berg, H. K. M. (2003). Values- Based Character Education: A meta-analysis of program effects on student knowledge, attitudes and behaviors. Master Thesis. California State University
- Bulach, C. R. (2002). Implementing a Character Education Curriculum and Assessing Its Impact. *The Clearing House*. 76(2), 79-83.
- Büyüköztürk, Ş ve diğerleri(2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara:Pegem Akademi.
- Cafoğlu, Z. ve D. Somuncuoğlu. (2000). *Global Values in Education and Character Education*. [Online] Retrieved on 24-April-2008, at [URL:http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/16/d0/e1.pdf](http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/16/d0/e1.pdf)
- Damon, W. (2002). *Character Education*. Hoover Institution Press: USA [Online] Retrieved on 24-April-2008, at URL: <http://www.hoover.org/publications/books/2993036.html>. and [Online] Retrieved on 19-March-2013, at URL: books.google.com.tr/books?isbn=0817929622.
- Demirel, Ö.(2006). *Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Deveci, H., & Ay, T. S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 2 (6).
- Dewey, J.(1969). *Moral Principles in Education*. Newyork:Greenwood Press.
- Doğan, N. (2007). Yaratıcı Düşünme, Ö. Demirel(Ed.) *Eğitimde Yeni Yönelimler(ss.167-192)*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Engen, P. D. ve Kauchak, D. P. (2003). *Learning and teaching: Research based methods*. (Fourth Edition). Allyn and Bacon.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96
- Gömlüksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alandegerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* , 8 (1).
- Halstead, J. M.(1996).Values and values education in schools. J. M. Halstead ve M. J. Taylor(Ed.), *Values in Education and Education in Values* kitabı içinde(ss.3-13). Oxon: RoutledgeFalmer.
- Hitlin, S. ve Piliavin, J. A.(2004). Values:Reviewing a dormant concept. *Annual Review of Sociology*. 30, 359-393.
- İşcan, C. D. (2007). İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Josephson, M. (2002). *Making Ethical Decision*. [Online] Retrieved on 24-April-2008, at URL: <http://josephsoninstitute.org/MED/index.html>.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi. *Milli Eğitim* , 187.
- Kenan, S. (2009). The Missing Dimension of Modern Education: Values Education. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* , 9 (1), 279-295.

- Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Boston: Allyn and Bacon.
- Lee Haris, E.(1991). *Identifying Integrated Values Education Approaches in Secondary Schools*. PhD Thesis. Texas A&M University.
- Lewis, J. G.(2007). *The Impact on Teacher Practice When Character Education Is Integrated Into Curriculum*. PhD Thesis. Boston College.
- Linkona, T. (1991). *Educating For Character: How our schools can teach respect and responsibility*. Newyork: Bantam Books.
- Linkona,T.(1997). *The Teacher' s Role in Character Education*. *Journal of Education*. 179(2), 63-80.
- M.E.B. Sosyal Bilgiler Program Geliştirme Özel İhtisas Komisyonu. (2005). "Sosyal Bilgiler Dersi 4.-5. Sınıf Programı". 06 Mayıs 2008 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr> adresinden erişildi.
- Raths, L. E., Harmin,M. ve Simon,S. B.(1966). *Values and Teaching: working with values in the classroom*. Ohio: Charles E. Merrill Books Inc.
- Revell, L.(2002). *Children 's Responses to Character Education*. *Educational Studies*. 28(4), 421-431.
- Ruken, A. V. ve diğerleri(2007). *How Does Drama Effect Students' Perception of Ethical Values: Friendship, Truth and Lie, Fair, Conflict Resolution*. *Education and Values in The Balkan Countries*. Yay. Haz. Nikos P. Terzis. Athens: Publishing House Kyriakidis Brothers S.A.
- Senemoğlu, N.(2007). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Schwartz, S. H.(1994). *Are There Universal Aspects İn The Structure And Contents Of Human Values*. *Journal of Social Issues*. 50(4), 19-45.
- Shaffer, D.R.(2000). *Social&Personality Development*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning.
- Simon, S. B., Howe, L.W. ve Kirschenbaum, H.(1978). *Values Clarification: a handbook of practical strategies for teachers and students*. Newyork: A&W Publishers.
- Skaggs, G. ve Bodenhorn, N.(2006). *Relationships Between Implementing Character Education, Student Behavior, and Student Achievement*. *Journal of Advanced Academics*. 18(1), 82-114
- Sönmez, V. (2007). *Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V.(2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spranger, E.(2001). *İnsan Tipleri: Bir kişilik psikolojisi*(Çev. Ahmet Aydoğan). İstanbul: İz yayıncılık
- Straughan, R. (2000). *Can We Teach Children To Be Good?*. Buckingham: Open University Press
- Taymaz, H. (1997). *Hizmetiçi Eğitim*. Ankara: Takav Matbaası.
- Üstündağ, T. (2005). *Yaratıcılığa Yolculuk*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Whitney, I.B.(1986). "The Status of Values Education İn The Middle and Junior High Schools of Tennessee." PhD Thesis, Tennessee State University.